

YENİ ANAYASA'NIN EKONOMİ BOYUTU

Tevfik ALTINOK
Hazine ve Dış Ticaret Eski Müsteşarı
Finans Kulüp Başkanı

rilmesi olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

➤ Yeni Anayasa'da Devlet, toplumda ekonomik olarak mağdur olan, yoksul ve kırılğan koşullarda yaşayan yurttaşları; hukuk kuralları içinde, pozitif ayrımcığın dışındaki belli kesimlere tanınan ayrıcalıkları kesinlikle kaldırmak koşuluyla insanlık onuru, özgürlük ve eşitlik ilkelerini dikkate alarak barınma, sağlık, gıda, eğitim ve su kullanma gibi temel haklara kavuşturmakla yükümlü olmalıdır.

➤ Yeni Anayasa'da, "toplum yararı" kavramının daha net tanımlaması koşuluyla mülkiyet hakkı ve bu hak üzerindeki sınırlamalar arasındaki çelişkiler giderilmelidir.

➤ Bireyin istediği gibi sözleşme yapma hak ve özgürlüğüne sahip olduğunu kabul etmek gerektiğinden Devlet "milli ekonominin gerekleri" çerçevesinde bu tür hak ve özgürlüklere müdahale etme alışkanlığından vazgeçilmeli, çalışma hürriyeti içeriğinde sosyal refah devleti anlayışı çerçevesinde, girişim ve sözleşme hak ve hürriyeti, mülkiyet hakkı ile beraber temel haklar arasına alınmalı ve bu alandaki kısıtlamalar azaltılmalıdır.

➤ Kamu yönetimi adına yapılabilecek özelleştirmenin başarılı olabilmesi için mülkiyet haklarını ve sözleşme hak ve özgürlüğünü temel hak olarak güçlü bir şekilde tanımlamak şartı ile Yeni Anayasa'da toplum yararı esas alınarak yeni bir düzenlemeye gidilmelidir.

➤ Dünyada finansal piyasaların derinleştiği ve ticari faaliyetlerin sosyal ve siyasi karar verme mekanizmaları üzerinde rol oynadığı bir düzende, Türkiye'nin 24 Ocak 1980 Kararları'yla serbest piyasa mekanizmasının hâkim olduğu bir ekonomik yapı ve sisteme geçtiği gerçeği Yeni Anayasa'da göz ardı edilmemeli, girişim özgürlüğü ve rekabet açık şekilde korunmalı, haksız rekabet yaratan kayıtdışılık dahil her türlü uygulama engellenmelidir.

➤ Devletin organizasyonel ve fonksiyonel yapılanması kapsamında;

• Başbakanlığın organizasyonel yapılanması, Başbakanlığa verilecek fonksi-

yonel işlevler çerçevesinde bir kez daha değerlendirilmeli ve yapısal bir çarpıklık olup olmadığı en azından tartışılarak yapı şekillendirilmelidir.

- Kamu mali yönetiminde merkezi yönetim ile yerel yönetimlerin işlevleri tüm Devlet yapısı ele alınarak katılımcı ve yerinden yönetim anlayışı içeriğinde düzenlenmelidir.
- Gerek Merkez Bankası'nın bağımsızlığı, gerekse son dönemlerde oluşturulan tüm bağımsız düzenleyici ve denetleyici kurul ve kurumların yasama, yürütme ve yargı erklerinin içeriği dikkate alınarak bağımsızlıklarından ne anlaşıldığının Anayasal çerçevede tanımlamaları yapılmalı ve sınırları çizilmelidir.
- Yeni Anayasa, Devlet'in piyasalar üzerindeki kontrolünü, piyasalara giriş serbestisinin ve rekabetin sağlanması ile sınırlandırılmalı ve piyasalara müdahalenin şartları da açık şekilde belirtilmelidir. Ancak olağanüstü haller ve iktisadi krizler nedeniyle kamu düzeninin bozulması gibi nedenlere bağlı olarak Devlet piyasalara müdahale edebilmektedir.
- Yeni Anayasanın bütçeye ilişkin hükümleri, merkezi ve yerel yönetimler açısından öncelikle Devletin bu konuda fırsatçı davranmasının önüne geçecek nitelikte olmalı ve toplayacağı vergiler konusunda 1982 Anayasası'nda yer alan düzenlemeler aynen korunmalıdır.
- Yeni Anayasa kamu mali yönetiminin denetiminde Sayıştay'ın sadece yasama erkinin bir parçası olduğu dikkate alınarak denetim işlevini esas alacak şekilde yeniden yapılandırılmalı, kesinlikle yürütme erki ve özellikle yargı erkine ait işlevlerine son verilmelidir.
- Yeni Anayasa, kamulaştırmayı daha net tanımlamalı ve kamu tüzel kişilerinin sahip olduğu kamulaştırma yetkisinin sınırları çizilirken Devlet'in kamulaştırmayı ancak "toplum yararı" amacıyla yapabileceği ve "gerçek değer" üzerinden fiyatlandırılması suretiyle toplumda bir

gruptan kamuya da olsa değerine "zımni" servet transferinin aracı olmadığı kabul edilerek gerekli düzenlemeleri yapmalıdır.

➤ Yeni Anayasa, doğal kaynakların ekonomik faaliyete katkı sağlayacak şekilde kullanılabilmesine izin vermeli ve yenilenebilir kaynakların özel üretime açılması sağlanmalıdır.

➤ Mevcut Anayasa'da uygulamada pek de bir anlam taşımayan kooperatifçilik konularına ilişkin hükümlerle asgari ücret ile ilgili bir düzenlemelere yer verilmemeli, ancak Devlet'in kayıtdışı istihdamın engellenmesini sağlayacak uygulamalara öncelik verecek bir düzenleme yapılmalıdır.

Seçimlerle yenilenecek 24'üncü dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne tarihi bir görev düştüğüne sanıyorum toplumda tam bir mutabakat sağlanmıştır. Türk toplumunu temsilen seçilmiş vekillerimizin görevlerini bihakkın yerine getireceklerine de hiç kimsenin şüphesinin olmadığını da düşünmüyorum. Yeni Anayasa hazırlanırken, bu Anayasa'nın en önemli boyutlarından birisinin de "Ekonomi Boyutu" olduğunda kuşku olmadığı inandayım...

Yukarıda sıralanan görüşlerin en azından bu hazırlığı yapacak "Vekillerimize" ışık tutacağı umuduyla Yeni Anayasa hazırlık çalışmalarının başarılı, nizasız ve sivil Anayasa niteliğinde olacak şekilde toplumu bir adım daha çağdaş medeniyet düzeyine taşıyacak bir Anayasa olmasını diliyorum...

Genel Seçim sonrasında yeniden oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisi gündeminin ilk maddesinin "Yeni bir Anayasa" hazırlığı olacağı ve konunun Türkiye'nin uzunca bir süre gündeminde kalacağı seçim öncesinden belli idi. Bu konuda çeşitli sivil toplum kuruluşları yaptıkları çalışmaları kamuoyu ile aylar öncesinden paylaşmaya başlamışlardı bile...

TÜSİAD değerli akademisyenler heyetine yaptırdığı Anayasa değişikliği çalışmasını kamuoyu ile paylaşırken yapılan sunumda ortaya çıkmıştı ki, Anayasa'nın incelenen ve irdelenen 5 boyutunun içinde ekonomik boyuta hiç değinme gereği görülmemişti. 1986 yılından bu yana üyesi bulunduğum TÜSİAD'ın bu yaklaşımını, Ekonomik ve Mali İşler Komitesi'nin bir üyesi olarak yadırgadığımı çalışmanın kamuoyuna tanıtım toplantısında açık dile tenkit etmiştim.

Oysa Ben, bir Anayasa değişikliğinde değil 5 boyut, 3 boyut dahi konuşulsa, bunun birinin mutlaka ekonomik boyut olduğuna inanlardan olduğumu da burada belirtmek gereğini duyanlardanım...

Nitekim İstanbul Ticaret Odası (İTO) Yönetimi, bir iş adamının düşünce yapısı içerisinde, hazırlanacak yeni Anayasa'nın münhasıran ekonomik ve ticari boyutu kapsamında, içeriğinin neler olması ge-

rektiği konusunda bir hazırlık yapılması kararını alınca, üyesi bulunduğum İTO - Ekonomi Danışma Kurulu olarak bu konuda değerli bilim adamlarına bir araştırma yaptırılmasına karar aldık. Değerli öğretim üyelerinin hazırladığı Rapor EDK üyelerinin de katkısıyla son şeklini aldı ve İTO yönetimine sunuldu...

Bakın bu çalışmanın sonunda yeni Anayasa'da yer alması ya da yer almaması açısından üzerinde durulan Anayasa'nın ekonomi boyutu içeriğinde EDK olarak neler değişdik...

Çalışmanın kapsamı

Daha başlangıçta ifade etmeliyim ki, bu çalışmanın kapsamı Anayasa'nın ekonomik hükümleri ile sınırlı tutulmuş, sosyal ve siyasal haklara ilişkin hükümlere değinilmemiştir. Kısacası böyle bir çalışma ile yeni Anayasa hazırlık çalışmalarına, ekonomik hayata dönük bütüncül ve özgürlükçü bir yaklaşım sunarak katkı sağlanması hedefine yönelinilmiştir.

Yapılan çalışmalar sonunda, 1982 Anayasası'nın, dönemin özellikleri, ekonomik faktörlerin arka planda kalması ve ekonomik görüş açısından dünyanın dönüşüm geçirdiği bir dönemde hazırlan-

ması nedeniyle olsa gerek, devletçilik ilkesi ve merkezi planlama sistemine dayalı, iktisadi çerçevesi zayıf, muğlak ve karmaşık bir yapıya sahip olduğu görüşü üzerinde mutabık kalınmıştır.

Oysa günümüzde hazırlanacak yeni Anayasa'nın, bireyin ekonomik hak ve özgürlüklerini esas alan ve bireyi devlet karşısında koruyan temel bir felsefeden hareket etmesinin gerektiği konusunda görüş birliği içinde olunmuştur. Bu temel felsefe kapsamında,

➤ Anayasa kuralları basit, anlaşılabilir, kısa, belirsizlikleri en aza indirecek nitelikleri haiz olmalı ve hukuk kuralları bireylerin ekonomik faaliyetlerini kolaylaştırmalı ve girişimciliği teşvik etmelidir.

➤ Devletin temel amacı, bireylerin yaşamlarını, özgürlüklerini ve mülkiyet haklarını korumaya odaklanması gerektiğinden yeni Anayasa'da kamu yararı yerine "toplum yararı" ifadesi kullanılmalı ve toplum yararının ne olduğu da açık ve seçik bir şekilde tanımlanmalıdır.

➤ Yeni Anayasa, günümüzde giderek önem kazanan hesap verebilirlik, şeffaflık, kamuoyu denetiminde açıklık, zaman uyumsuzluğunun neden olduğu sorunların çözümü açısından Anayasa değişikliklerinin yasalaşmasında hem zor hem de uzun bir süreç tercihi, konularında emredici düzenlemelere daha çok yer vermeli ve kamu yönetiminde bu ilkeler en üst düzeyde benimsenmelidir.

➤ Çok çeşitli zaman ve zeminde tartışıldığına şahit olduğumuz "Ekonomik Anayasa düzenlemesi" şeklinde bir yaklaşımın yanlış olduğu inancımız nedeniyle kesinlikle yeni Anayasa "ekonomik anayasa" mantığı ile düzenlenmemelidir.

➤ Yeni anayasa hazırlanırken, ekonomik hükümlerin temel amaçlarının ekonomik gelişmişlik, istikrar, sürdürülebilirlik, bireylerin insani gelişmişliği ve Devlet'in Anayasa'dan kaynaklanan görev ve sorumluluklarının yerine geti-